

Joanna Nawacka, Monika Piotrowska-Mazurowska

Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

POLISEMY I HOMONIMY WE WSPÓŁCZESNYM ŻARGONIE ROSYJSKIM (NOMINACJE OKREŚLAJĄCE MIŁOŚĆ, EROTYKĘ, SEKS I NARKOTYKI)

Key words: semantic characteristics, polysemy, polysemes, homonymy, homonyms, jargon

Współczesny żargon rosyjski to system słów, w którym realizują się zjawiska leksykalno-semantyczne języka ogólnonarodowego, takie jak polisemia, homonimia, synonimia czy frazeologia; to system, który

представляет собой только лексикон, который питается соками общенационального языка, живет на его фонетической и грамматической почве [Береговая 1996: 32].

Pisząc niniejszy artykuł, autorki miały na celu przedstawienie zjawisk badawczych, jakimi są polisemia i homonimia w językowym kodzie miłosnym i narkotycznym w obrębie żargonu rosyjskiego. Analizowane słownictwo, określające miłość, erotykę, seks i narkotyki, zostało zebrane na podstawie następujących słowników żargonowych: *Большой словарь русского жаргона* W.M. Moki-jenki i T.G. Nikitiny [Мокиенко, Никитина 2000], *Словарь московского арга (материалы 1980–1990-х гг.)* W.S. Jelistratowa [Елистратов 1994], *Словарь русского арга (материалы 1980–1990-х гг.)* W.S. Jelistratowa [Елистратов 2000], *Словарь русского сленга* I. Juganowa i F. Juganowej [Юганов, Юганова 1997], *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга* T.G. Nikitiny [Никитина 1998], *Молодёжный сленг. Толковый словарь* T.G. Nikitiny [Никитина 2003], *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона* O.P. Jermakowej, J.A. Ziemskiej i R.I. Roziny [Ермакова, Земская, Розина 1999].

Terminem „polisemia” powszechnie określa się posiadanie przez wyrażenie językowe (wyraz, zwrot lub zdanie) kilku znaczeń:

эта лексическая категория оказывается не только экономным, но и удобным способом хранения в языке информации о мире [Белошапкина 1997: 226].

O polisemii mówimy wtedy, gdy między różnymi treściami znaczeniowymi występują powiązania semantyczne [zob. Łuczyński, Mackiewicz 2000: 37];

między poszczególnymi znaczeniami muszą zachodzić pewne związki, musi istnieć między nimi jakiś wspólny nietrywialny element znaczenia (rzeczywista cecha wspólna). To wspólne znaczenie stanowi motywację nazwy [Grzegorzczak 2001: 46].

Жаргонизмы нередко многозначны, и поэтому отдельные слова в разных значениях входят в разные тематические группы [Ермакова, Земская, Розина 1999: XVII].

W leksyce narkotycznej i miłosnej wieloznaczność można charakteryzować z punktu widzenia korelacji między wymienionym słownictwem a leksyką innych żargonów, a także tylko w granicach badanego słownictwa. Żargonizmy często są używane przez różne środowiska społeczne i w różnych sytuacjach. Jako przykład może posłużyć rzeczownik *веревка*, który pod tym względem jest bardzo zróżnicowany i oznacza:

- 1) w dziedzinie techniki ‘kabel’,
- 2) w języku pracowników radia ‘antena’,
- 3) w języku pracowników telewizji ‘telewizja kablowa’,
- 4) w języku programistów komputerowych i użytkowników komputerów osobistych ‘przewód łączący komputery’ lub ‘sieć lokalna’,
- 5) w języku rybaków ‘przyrząd służący do kłusowania przy połowie jesiotrowatych – mocny sznur z ostrymi haczykami’,
- 6) w języku muzyków ‘przewód do aparatury radiowej’,
- 7) w języku telefonistów ‘przewód telefoniczny’,
- 8) czy wreszcie w języku narkomanów ‘żyła’ (definicje zaczerpnięto z [Мокиенко, Никитина 2000]).

Funkcjonalną kategoryzacją nominacji określających miłość, erotykę i seks jest ich podział na sześć podstawowych klas tematycznych [zob. Oryńska 1991]:

1. Nazwy osób: kobiet, mężczyzn.
2. Nazwy części ciała.
3. Nazwy przedmiotów (rzeczy).
4. Nazwy czynności, procesów, stanów i zachowań.
5. Nazwy cech.
6. Nazwy emocji.

Nominacje narkotyczne także dzielą się na podobne klasy tematyczne:

1. Nazwy narkotyków.
2. Nazwy osób: narkomanów i osób związanych z procesem zażywania narkotyków.
3. Nazwy czynności związanych z przyjmowaniem narkotyków, ich wytwarzaniem i zdobywaniem.
4. Nazwy stanów emocjonalnych i fizycznych.

Między znaczeniami badanych nominacji występują pewne związki i zależności z racji ich przynależności do jednej, szerokiej grupy conceptów dotyczących przenikających się pojęć. Ekonomiczność języka, polegająca między innymi na nadawaniu poszczególnym nominacjom więcej niż jednego znaczenia, ma istotny wpływ na powstawanie współczesnego żargonu. Polisemiczne nominacje realizują się we wszystkich grupach tematycznych analizowanego materiału badawczego.

Wieloznaczność najliczniej jest reprezentowana w kategorii nazw narkotyków – 86 formacji posiada więcej niż jedno znaczenie, przykładowo:

- *белый* – ‘kokaina’, ‘heroina’, ‘proszek efedryny’;
- *болтанка* – ‘oczyszczony klej „БФ”, używany przez toksykomanów’, ‘odmiana narkotyku własnej produkcji z efedryny’;
- *ганджа* – ‘haszysz’, ‘marihuana’;
- *граммофон* – ‘narkotyk’, ‘haszysz’, ‘marihuana’;
- *гута* – ‘krople żołądkowe zawierające opium, które się odparowuje i wykorzystuje jako narkotyk dożylny’, ‘tabletki z substancją narkotyczną, które narkomani rozpuszczają w wodzie i wykorzystują do iniekcji’, ‘dowolny narkotyk dożylny’;
- *драп* – ‘haszysz’, ‘marihuana’;
- *дуреха* – ‘ogólna nazwa narkotyków’, ‘opium własnej produkcji’, ‘marihuana’;
- *кикер* – ‘kokaina’, ‘dowolny narkotyk’;
- *кока* – ‘kokaina’, ‘tabletki zawierające substancje narkotyczne’;
- *марафет* – ‘narkotyki’, ‘kokaina’, ‘morfina’;
- *Мария* – ‘opium’, ‘morfina’;
- *мука* – ‘kokaina’, ‘morfina’;
- *пластилин* – ‘żywica z pyłkiem, zbierana z kwiatostanów konopi’, ‘narkotyk w postaci pasty’, ‘haszysz’;
- *ручник* – ‘żywica z pyłkiem, zbierana z kwiatostanów konopi’, ‘marihuana’, ‘haszysz’;
- *сархан* – ‘opium’, ‘haszysz’;
- *сено* – ‘sucha słoma makowa’, ‘niskogatunkowy haszysz’, ‘każdy niskogatunkowy narkotyk’;
- *темнота* – ‘narkotyki’, ‘trankwilizatory’, ‘narkotyki wykorzystywane do uśpienia ofiary kradzieży’;
- *ханка* – ‘narkotyki’, ‘opium’, ‘narkotyk na bazie opium’, ‘preparaty lecznicze zawierające substancje narkotyczne’, ‘narkotyk własnej produkcji przygotowany z leków’;
- *химия* – ‘środki narkotyczne, tabletki’, ‘surogat opium domowej produkcji’, ‘środki chemiczne używane przez toksykomanów’;
- *чернуха* – ‘opium’, ‘bardzo mocna herbata’, ‘jedna z nazw narkotyku własnej produkcji ze słomy makowej’;
- *чума* – ‘narkotyki’, ‘kokaina’.

Natomiast wśród nominacji seksualnych szczególnie liczne przypadki (34 hasła) polisemii odnotowano w klasie nazw organów płciowych. Bliskie sąsiedztwo

organów kojarzonych z seksem bądź też ta sama funkcja męskich i żeńskich organów powoduje nazywanie różnych organów płciowych tym samym żargonizmem. Hasła mające więcej niż jedno znaczenie to:

- *буфера, корма* – ‘piersi’, ‘pośladki’;
- *манда, мандель, шарики* – ‘piersi’, ‘moszna’;
- *багажник, помидор, помидоры* – ‘pośladki’, ‘moszna’;
- *дупел, дупло* – ‘żeńskie organy płciowe’, ‘usta’;
- *духовка, норка* – ‘odbyt’, ‘żeńskie organy płciowe’;
- *кардан, люся, поп, понугай, соловей, труба, фуфель* – ‘męskie organy płciowe’, ‘pośladki’;
- *качалка, соловей, телевизор, тонка, шахта* – ‘żeńskie organy płciowe’, ‘pośladki’;
- *ленинские места* – ‘organy płciowe’, ‘pośladki’;
- *люси, люсьена, люсьена павловна, люся, фуфло, шоколадница* – ‘pośladki’, ‘odbyt’;
- *очко, труба* – ‘męskie organy płciowe’, ‘odbyt’;
- *очко* – ‘organy płciowe’, ‘odbyt’.

Wśród nominacji dotyczących miłości, erotyki i seksu znajdują się hasła nazywające jednocześnie poszczególne organy płciowe lub części ciała i osoby (46 haseł):

- *акробат, барсик, барсук, джигит, ёрш, колокольчик, красная шапочка, чебурашка, шапочка* – ‘męskie organy płciowe’, ‘homoseksualista’;
- *балалайка, дырка, котлета, кошёлка, мочалка, передок, хипа, шмонька* – ‘żeński organ płciowy’, ‘dziewczyna’;
- *вафля, кекс, пихало, пихальник, слон, спонсор, чувачок* – ‘męskie organy płciowe’, ‘mężczyzna’;
- *погремушка, рыбка, соска, сосулька, хариус, хорёк, хорь, цыпа, чиж, шкура* – ‘męski organ płciowy’, ‘dziewczyna’;
- *выхухоль, рыбка, хорёк, хорь* – ‘męski organ płciowy’, ‘prostitutka’;
- *оно* – ‘męski organ płciowy’, ‘lesbijka’;
- *тыл, тылы* – ‘pośladki’, ‘żona’;
- *гондон* – ‘męski organ płciowy’, ‘onanista’;
- *маслобойка* – ‘męski organ płciowy’, ‘onanista’;
- *плосколодка* – ‘płaski kobiecy biust’, ‘kobieta z płaskim biustem’;
- *два соска* – ‘małe kobiece piersi’, ‘dziewczyna z małymi piersiami’;
- *целка* – ‘błona dziewicza’, ‘dziewica’.

Wieloznaczność występuje we wspólnych nominacjach osoby i przedmiotu, na przykład:

- hasła *гандон, гондон* – nazywają jednocześnie impotentą i prezerwatywę, a hasła *галош, галоша, фуфайка* – żonę i prezerwatywę;
- nominacje narkotyczne *ацетонка, башатумнай, башатунбай, башатунмай, дурдецело, дурдицелла, кругляк, лекарь, наркота, токсик, торчок, чихнарь* – to zarówno nazwy osób, jak i nazwy narkotyków.

Pozostałe wieloznaczne nominacje narkotyczne to:

- nazwy narkotyków i stanów po zażyciu narkotyku – *глюк, глюкалово, кайф, кумар, кумор, мультик, мультики, сушняк, торч, торчалово, хандра, хумар*;
- nazwy narkotyków i strzykawek – *ширево, ширка, шира, ширевка, ширяловка, ширялово*;
- nazwy związane ze stanami psychofizycznymi występującymi po zażyciu narkotyku – *астрал, балдеж, измена, ломка, ломки, откидон, приход*.

Spora grupa nominacji wieloznacznych, a dokładniej – o dwóch znaczeniach, to hasła występujące w roli wykrzyknika, wyrażające emocje i jednocześnie funkcjonujące w roli rzeczownika (poniżej podane przykłady zostały zaliczone do polisemii z uwagi na zapis ich poszczególnych znaczeń w obrębie jednego hasła w słownikach żargonowych, jednakże należałoby się zastanowić, czy nie są to homonimy, gdyż znaczenia te odnoszą się do różnych części mowy). Są to określenia:

- nazywające coś lub kogoś wspaniałego, wywołującego aprobatę, podziw i silne wrażenie: *атас, балдѣж, зыка, караул, монтана, обсад, откат, покат, потряс, убой, умат, упад, чума*;
- wyrażające każdą dowolną emocję w znaczeniu wykrzyknika i wyrażające konkretne emocje:
 - zadowolenia, radości, rozkoszy: *кайф, кайфа, кайфешник, кайфешники, кайфулька, кайфульки, кейф*,
 - oszołomienia, zdumienia i uniesienia: *обалдайс, обалдахин, обалдемон*;
- będące jednocześnie rzeczownikiem nazywającym coś pięknego i przysłówkiem oznaczającym, że coś jest piękne i wspaniałe: *клевяк, ништяк*;
- nazywające coś wspaniałego, pięknego i stan wywołany tym czymś: *потолок*;
- nazywające ogólnie pozytywne uczucia i konkretne uczucia:
 - zadowolenia i przyjemności: *таска, таски, тац*,
 - zachwytu i aprobaty: *блин*.

Liczne przypadki polisemii występują w obrębie nazw osobowych. Żargonizmy nazywające kobiety (dziewczyny) jednocześnie nazywają:

- prostytutki: *бабца, балерина, бубль, ватрушка, вешалка, дрючка, дырка, жучка, запчасть, канава, клюшка, кобыла, кожа, лялька, мартышка, маруся, метла, мочалка, муха, профура, профурка, профусетка, прошимандовка, рогожа, рыбка, секуха, секушка, секушница, скважина, стелька, телятина, тётка, факуха, халява, хорь, чертовщинка, чикса, чува, чувиха, швабра, шкварка, шура, шмара, шмонька*;
- przyjaciółki: *балалайка, бикса, кадр, лялька, маруха, марьяна, метла, мочалка, промокашка, черемша*;
- żony: *колдобина, котлета, фуфайка, черемша, черешня, черёмуха, швабра, шушара, шушера, щука*;
- kochanki: *барёха, барёшка, барёшница, баруха, барушка, барушница, барышня, дрючка, маруха, марьяна, факуха, хариус, хмара, черемша, шкварка*.

Przykłady wieloznaczności to także nominacje określające równocześnie:

- żonę i prostytutkę – *клизьма*;
- żonę i przyjaciółkę – *суконка*;
- przyjaciółkę i kochankę – *френда*;
- kochankę i prostytutkę – *харёк*.

Polisemiczne nominacje narkotyczne w obrębie nazw osób to na przykład:

- *гонец* – ‘człowiek wyjeżdżający na zbiór maku i konopi, pracujący zazwyczaj dla handlujących narkotykami na wielką skalę’, ‘członek grupy narkomanów zajmujący się przenoszeniem i przewożeniem narkotyków’;
- *зверь* – ‘handlarz narkotyków z Azji Środkowej’, ‘handlarz narkotyków’;
- *марафетчик* – ‘narkoman’, ‘właściciel meliny narkomańskiej’;
- *травник* – ‘narkoman’, ‘palacz marihuany’, ‘były narkoman, który przeszedł na picie bardzo mocnej herbaty’;
- *ханжист* – ‘narkoman wprowadzający narkotyki dożylnie’, ‘narkoman zażywający opium’;
- *химик* – ‘człowiek przygotowujący narkotyki w tajnym laboratorium’, ‘narkoman’;
- *шаровой* – ‘narkoman zażywający opium’, ‘narkoman wstrzykujący sobie narkotyki’, ‘narkoman przebywający w więzieniu’, ‘niepełnoletni narkoman’.

W grupie rzeczowników polisemia dotyczy także nazw, których podstawowe znaczenia nie są różne, następuje jedynie zawężenie pola znaczeniowego, przykładowo:

- *дын, колбаса, оглобля, чудильник, шутильник* – ‘męski organ płciowy’ i ‘duży męski organ płciowy’;
- *карандаш, манька, окурочек, перчик, рыбка, стручок* – ‘męski organ płciowy’ i ‘mały męski organ płciowy’;
- *торчила, торчило* – ‘męski organ płciowy’ i ‘męski organ płciowy w stanie wzwodu’;
- *плешь* – ‘męski organ płciowy’ i ‘główka męskiego organu płciowego’;
- *водопровод* – ‘męski organ płciowy’ i ‘męski organ płciowy impotent’a’;
- *манька, педё, педер, педр, педрик, педрила, педрило, педритто, педя, петух, петушок, петюнчик, пидра, руслан* – ‘homoseksualista’ i ‘pasywny homoseksualista’;
- *дятел* – ‘pasywny homoseksualista’ i ‘aktywny homoseksualista’.

Wieloznaczność występuje także w grupie czasowników. Wśród nominacji narkotycznych są to hasła nazywające jednocześnie:

- stany psychofizyczne i sposoby zażywania narkotyków: *балдеть/прибалдеть, глюкать/заглюкать, кайфовать/кайфануть, кумарить, обкайфовать, обкуриться, протащиться, раскумарить/раскумаривать, раскумариться/раскумариваться, тащиться/затащиться, торчат/заторчат, хумарить, хумариться, шугаться*;
- nazwy związane z zażywaniem narkotyków: *вдунуть, вдуть/вдунуть, взорвать/взрывать, вмазать, втирать, втыкать, греть/подогреть, двигать/двигаться*;

/двинуться, догнаться/догоняться, дунуть, закинуться/закидываться, запариться, заразиться, колесить/заколесить, раскумариться/раскумариваться, расхумариться, шабить/шабнуть;

- nazwy związane ze stanami psychofizycznymi, występującymi po zażyciu narkotyku: *вставить/вставлять, вырубаться/вырубиться, колбасить, откинуться/откидываться, перекумариться, рубануться/рубиться, хумарить.*

Wieloznaczne czasowniki z zakresu nominacji określających miłość, erotykę i seks to:

- *балдеть* – ‘lubić kogoś’, ‘reagować emocjonalnie’;
- *брать, взять, коцать, кушировать, махать, пилиться, прибавлять* – ‘zajmować się miłością’, ‘odbywać stosunki płciowe’;
- *вставить, вставлять, переть, переться* – ‘odbywać/odbyć z kimś stosunek płciowy’, ‘zachwycać/zachwycić się’;
- *выпасть/выпадать в осадок, откинуться, ошизеть, офигеть* – ‘wpaść w skrajnie emocjonalny stan’, ‘zdziwić się bardzo, doznać wstrząsu’;
- *завафлить* – ‘odbyć z kimś stosunek płciowy’, ‘odbyć z kimś oralno-genitalny akt płciowy’;
- *засыхать* – ‘odczuwać silne emocje’, ‘zakochiwać się’;
- *затормачить* – ‘odczuć silne emocje’, ‘polubić kogoś’;
- *кататься на каруселях* – ‘odbywać z kimś stosunek płciowy’, ‘uczestniczyć w grupowym seksie’;
- *ковыряться* – ‘odbywać z kimś lesbijski stosunek płciowy’, ‘onanizować się’;
- *натягивать, натягивать на себя, натянуть, натянуть на себя* – ‘odbywać/odbyć z kimś stosunek płciowy’, ‘zmuszać/zmusić do małżeństwa (o kobiecie)’;
- *обалдевать, обалдеть* – ‘wpaść/wpaść w skrajny stan emocjonalny’, ‘zachwycać/zachwycić się kimś’;
- *опетить, опетухать, отпетить, отпетухать* – ‘odbyć z kimś homoseksualny stosunek płciowy’, ‘odbyć z kimś przy użyciu siły homoseksualny stosunek płciowy’;
- *оприходовать* – ‘odbywać z kimś stosunek płciowy’, ‘odbywać z kimś przy użyciu siły homoseksualny stosunek płciowy’;
- *печатать* – ‘odbywać z kimś stosunek płciowy’, ‘odbywać z kimś homoseksualny stosunek płciowy’;
- *состыковаться, стыковаться* – ‘odbyć/odbywać z kimś stosunek płciowy’, ‘spotkać/spotykać się z kimś’;
- *фабать, фавать* – ‘odbywać z kimś oralny stosunek (dotyczy homoseksualistów)’, ‘pieścić językiem organy płciowe (dotyczy homoseksualistów)’;
- *шалавить* – ‘zajmować się prostytutką’, ‘zaczynać zajmować się prostytutką’.

Najmniej liczną grupę polisemów (tylko 8 przykładów) stanowią przymiotniki:

- *балдёжный* – ‘doskonały, wspaniały’, ‘wspaniały, wywołujący zachwyty’;
- *крутой* – ‘piękny, zasługujący na uwagę, aprobatę’, ‘oryginalny, robiący duże wrażenie (o kobiecie, dziewczynie)’;

- *убойный, чумовой* – ‘doskonały, wspaniały’, ‘piękny, wywołujący silne, pozytywne wrażenie’;
- *офигительный* – ‘doskonały, wspaniały’, ‘piękny, wspaniały, wywołujący zachwyt’;
- *кайфешный, кайфный, кайфовый* – ‘doskonały, wspaniały’, ‘piękny, zasługująca na uwagę, aprobatę’.

Wśród badanych wieloznacznych nominacji narkotycznych, oprócz dwuznacznych i posiadających trzy znaczenia, znaleziono 15 wyrazów wyróżniających się czterema i więcej znaczeniami, na przykład:

- *заниханный*: 1) ‘człowiek zażywający kokainę’, 2) ‘człowiek znajdujący się pod wpływem kokainy’, ‘człowiek będący pod wpływem narkotyków’, 3) ‘narkoman zrujnowany przez nałóg’, 4) ‘człowiek, który zmarł z powodu zażywania narkotyków’, 5) ‘toksykoman, narkoman’;
- *кунар*: 1) ‘rozdrobniona słoma makowa’, 2) ‘narkotyk przygotowany ze słomy makowej’, 3) ‘mielone główki maku’, 4) ‘wywar ze zmielonych główek maku, który koncentruje się poprzez odparowanie i wprowadza dożylnie’, 5) ‘wyciąg z maku opiumowego’, 6) ‘ogólna nazwa narkotyków’;
- *раскумариться/раскумариваться*: 1) ‘wyjść ze stanu syndromu abstynencyjnego za pomocą niewielkiej dozy narkotyku’, 2) ‘zażyć narkotyk’, 3) ‘odczuć stan euforii narkotycznej’, 4) ‘wznowić przyjmowanie narkotyków po czasowej wstrzeźliwości, po leczeniu’, 5) ‘wypalić papierosa z marihuaną’, 6) ‘pić napar bardzo mocnej herbaty’;
- *стекло*: 1) ‘ampułka z narkotykiem’, 2) ‘lekarstwa w ampułkach, wykorzystywane jako środki narkotyczne’, 3) ‘heroina (w ampułkach)’, 4) ‘naczynia wykorzystywane do przygotowania narkotyków’;
- *черняшка*: 1) ‘opium, surowe opium’, 2) ‘jednorazowa doza opium’, 3) ‘krople żołądkowe zawierające opium’, 4) ‘bardzo mocna herbata’, 5) ‘dowolny narkotyk’.

Wyrazy polisemiczne dają się sprowadzić do wspólnego źródła, chociaż służą do oznaczania różnorodnych przedmiotów i zjawisk rzeczywistości narkomanów. Między wszystkimi znaczeniami badanych słów polisemicznych występuje określony związek semantyczny (wspólny element semantyczny). Często wyrazy łączą się z głównymi znaczeniami nie wspólnymi elementami sensu, a tylko tymi cechami, które mogą być nazwane asocjacyjnymi. Nowe znaczenie może opierać się na podobieństwie zewnętrznym desygnatów – te same hasła dotyczą różnych kobiet: prostytutek, przyjaciółek, kochanek, żon. Podobieństwo znaczeń może opierać się także na podobieństwie działania, na wypełnianej funkcji, czynności. Jak wspomniano, bliskie sąsiedztwo organów kojarzonych z seksem czy też ta sama funkcja męskich i żeńskich organów powoduje nazywanie różnych organów płciowych tym samym żargonizmem. Podobieństwo formy, kształtu nazwanego przedmiotu może odnosić się do nominacji określających jednocześnie pośladki i mosznę, piersi i mosznę, piersi i pośladki.

Poczynione obserwacje w zakresie rozwoju polisemii w słownictwie narkomanów pozwalają zauważyć, że zjawisko to nie jest znamienne dla żargonu narkomańskiego i obejmuje jedynie 214 wyekscerpowanych jednostek wieloznacznych, co stanowi 12,8% zarejestrowanych słów. Także wśród nominacji dotyczących miłości, erotyki i seksu polisemia nie jest reprezentowana dość licznie: 538 nominacji wieloznacznych stanowi około 15% wszystkich badanych nominacji:

„Нижним пределом” многозначности является однозначность (моносемия), которая характеризуется наличием у слова только одного значения [Белошапкина 1997: 226].

Większość jednostek leksykalnych związanych z narkotykami (około 87%) i nominacji miłośno-seksualnych (75%) jest monosemiczna, charakteryzuje się leksykalną jednorodnością, jasnością i wyrazistością znaczeniową. Jurij Apresjan umiejscawia monosemię na jednym biegunie na skali niejednoznaczności, na drugim znajduje się homonimia [Apresjan 2000: 177].

Omawiając zagadnienie homonimii w rosyjskim żargonie narkotycznym (homonimia nie występuje wśród nominacji określających miłość, erotykę i seks), warto wspomnieć, że w literaturze językoznawczej można znaleźć wiele poglądów na samo pojęcie homonimii wyrazowej. Niektórzy językoznawcy podkreślają, że we współczesnym językoznawstwie z synchronicznego punktu widzenia odróżnianie polisemii od homonimii jest bezpodstawne [Polański 1993: 408]. Trudności w odróżnieniu homonimii i polisemii doprowadziły innych lingwistów do twierdzenia, że homonimiami należy nazywać tylko te słowa, które mają różne pochodzenie etymologiczne. Niekiedy jako obiektywne kryterium rozgraniczenia homonimii i polisemii podaje się wykładnik słowotwórczy i syntaktyczny [Шмелёв 1977: 80]. Wiktor Winogradow nadmienia:

Не проникая глубоко в семантические основы данной конкретной языковой системы, невозможно установить признаки и нормы конструктивного объединения значений в составе одного и того же слова, способы образования новых слов и значений, невозможно отличить омонимы от разных значений одного слова. Смысловые границы слова могут быть очень широки, а иногда и не вполне определены [Winogradow 1977: 165].

Chociaż homonimia jest zjawiskiem bardzo rozpowszechnionym w języku rosyjskim [por. Ахманова 1957], to w analizowanym materiale odnotowano tylko jedną homonimiczną parę wyrazową w obrębie nominacji narkotycznych:

- *центр* (I) – ‘centralna żyła na jakiegokolwiek części ciała’;
- центр* (II) – ‘haszysz (z Azji Środkowej)’.

Niektóre jednostki wstępują w relacje homonimiczne z jednostkami z innych żargonów; w takim przypadku możemy mówić o homonimii międzyżargonowej. W oparciu o definicję homonimii jako równokształtności znaków językowych o wyraźnie różnym znaczeniu, nieposiadających żadnych związków semantycznych i odnoszących się do odrębnych zjawisk, zarejestrowano nieliczne przypadki (37 jednostek leksykalnych) homonimów międzyżargonowych, na przykład:

- *кода* (I) – ‘kodeina’,
кода (II) – 1) ‘końcowa część utworu muzycznego’, 2) ‘koniec, zakończenie, ukończenie czegoś (najczęściej nieudane)’ 3) ‘zakończenie, wnioski (w pracy rocznej, pracy dyplomowej)’;
- *коля* (I) – ‘ikona z wizerunkiem Świętego Mikołaja’,
коля (II) – ‘but (o obuwiu roboczym)’,
коля (III) – ‘narkoman wprowadzający narkotyki dożylnie’;
- *ломать* (I) – ‘przebywać w stanie syndromu abstynencyjnego’,
ломать (II) – ‘targować się, złagodzić warunki transakcji’,
ломать (III) – ‘oszukiwać, wykorzystując zręczność rąk, przy przeliczaniu banknotów lub papierów wartościowych, lub tasując karty’;
- *фен* (I) – 1) ‘fenamina’, 2) ‘fenobarbital’,
фен (II) – ‘miłośnik, zwolennik, kibic, fanatyk’.

Na podstawie powyższych spostrzeżeń można stwierdzić, że homonimia nie jest reprezentatywna dla żargonu narkotycznego. Zjawisko to zaobserwowano tylko w jednej parze wyrazowej. W obrębie nominacji określających miłość, erotykę i seks zjawisko homonimii nie występuje.

Przeprowadzona analiza semantyczna materiału badawczego pozwala na wysunięcie wniosku, że polisemia i homonimia nie są zjawiskami reprezentatywnymi dla współczesnego żargonu rosyjskiego. Bogactwo żargonu przejawia się w wielości nominacji jednoznacznych, monosemicznych. Nominacje, w zależności od ich atrakcyjności, wykazują mniejszy lub większy zasięg terytorialny, jak również trwałość. Część omawianych nominacji może już zatem nie funkcjonować.

Bibliografia

- Apresjan J.D. (2000). *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Wrocław.
- Grzegorzczukowa R. (2001). *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa.
- Łuczyński E., Mackiewicz J. (2000). *Językoznawstwo ogólne. Wybrane zagadnienia*. Gdańsk.
- Oryńska A. (1991). *Kategorie semantyczne leksyki języka potocznego i gwary więziennej*. W: J. Puzynina, J. Bartmiński (red.). *Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*. Język a Kultura. T. 2. Wrocław.
- Polański K. (red.) (1993). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Ахманова О.С. (1957). *Очерки по общей и русской лексикологии*. Москва.
- Белошапкова В.А. (red.) (1997). *Современный русский язык*. Москва.
- Береговская Э.М. (1996). *Молодёжный сленг: формирование и функционирование*. Вопросы языкознания 3.
- Виноградов В.В. (1977). *Основные типы лексических значений слова*. W: В.В. Виноградов. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. Москва.
- Грачёв М.А. (1996). *Арготизмы в молодёжном жаргоне*. Русский язык в школе 1.
- Елистратов В.С. (1994). *Словарь московского арга*. Москва.
- Елистратов В.С. (2000). *Словарь русского арга (материалы 1980–1990-х гг.)*. Москва.

- Ермакова О.П. (1999). *Источники пополнения и тематические группы жаргона*. W: В.Г. Костомаров. *Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа*. Москва.
- Ермакова О.П., Земская Е.А., Розина Р.И. (1999). *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*. Москва.
- Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. (2000). *Большой словарь русского жаргона*. Санкт-Петербург.
- Никитина Т.Г. (1998). *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга*. Санкт-Петербург.
- Никитина Т.Г. (2003). *Молодёжный сленг. Толковый словарь*. Москва.
- Тот С. (1997а). *Несколько замечаний по поводу исследований русского жаргона в связи с интересным и достойным пристального внимания словарем (В.М. Мокиенко. Словарь русской бранной лексики. Berlin 1995)*. Studia Russica 16. Будапешт.
- Тот С. (1997б). *К вопросу о приемах образования русских жаргонных слов (Исторический аспект)*. Studia Russica 16. Будапешт.
- Шмелёв Д.Н. (1977). *Современный русский язык. Лексика*. Москва.
- Юганов И., Юганова Ф. (1997). *Словарь русского сленга (сленговые слова и выражения 60-90-х годов)*. Москва.

Summary

Polysemy and Synonymy in the Modern Russian Jargon (Nominations Defining Love, Eroticism, Sex and Narcotics)

The article presents the phenomena of polysemy and homonymy within the field of nominations defining love, eroticism, sex and narcotics in the modern Russian jargon. Although polysemous nominations appear in all the semantic groups presented in the article, polysemy is not a representative phenomenon in the modern Russian jargon. Homonymy is illustrated only by one pair of homonyms within the narcotic nominations.